

การอนุรักษ์และการสืบทอดประเพณีพิธีกรรมเช่นไหว้ผีบรรพบุรุษของชาวจีนสามจังหวัดภาคอีสาน
The Conservation and Inheritance of the Ancestral Ritual Tradition of the
Thai Chinese in Three Provinces in the Northeast

Chunju Huang¹, สมคิด สุขเอิบ²
Chunju Huang¹, Somkhit Suk-erb²
ทำวิจัยเมื่อ พ.ศ. 2561
Email : tonkatam@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1)ศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมไหว้ผีบรรพบุรุษของคนไทยเชื้อสายจีนในจังหวัด มหาสารคาม ร้อยเอ็ดและกาฬสินธุ์ 2)ศึกษาแนวทางการอนุรักษ์และการสืบทอดประเพณีพิธีกรรมไหว้ผีบรรพบุรุษของคนไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดมหาสารคาม ร้อยเอ็ดและกาฬสินธุ์ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้พื้นที่วิจัยจังหวัดมหาสารคาม ร้อยเอ็ดและกาฬสินธุ์ เป็นสถานที่เก็บข้อมูล

ผลการวิจัยพบว่า ความเชื่อและพิธีกรรมที่เป็นการเช่นไหว้รำลึกถึงบรรพบุรุษที่ยังคงให้ความสำคัญและถือปฏิบัติกันสืบต่อมา คือ 1) ความเชื่อและพิธีกรรมตรุษจีน 2) ความเชื่อและพิธีกรรมเซ็งเม้ง 3) ความเชื่อและพิธีกรรมสารทจีน ซึ่งสมาชิกในครอบครัวคนไทยเชื้อสายจีนมีความเชื่อและให้ความสำคัญกับทั้งสามพิธีกรรมเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะวันตรุษจีนเป็นวันที่สมาชิกทุกคนในครอบครัวต้องมาประกอบพิธีกรรมพร้อมหน้าพร้อมตากัน ด้านแนวทางการอนุรักษ์และการสืบทอดประเพณี

¹นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวัฒนธรรมศาสตร์ คณะวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

¹Master's degree students Cultural Science Faculty of Culture Mahasarakham University, Thailand.

²คณะวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

²Faculty of Culture Mahasarakham University, Thailand.

*ได้รับบทความ: 28 เมษายน 2562; แก้ไขบทความ: 29 มิถุนายน 2562; ตอรับการตีพิมพ์: 4 กรกฎาคม 2562

Received: April 28, 2019; Revised: June 29, 2019; Accepted: July 4, 2019

พิธีกรรมไหว้ผีบรรพบุรุษของคนไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดมหาสารคาม ร้อยเอ็ดและกาฬสินธุ์ในปัจจุบันมีการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตให้เข้ากับคนไทยอีสานทั้งขนบธรรมเนียม ประเพณี ค่านิยมที่แตกต่างออกไปจากเดิม ทั้งนี้ก็เพื่อการคงอยู่ของประเพณีวัฒนธรรมต่างๆ จึงต้องมีการรับเอาวัฒนธรรมใหม่เข้ามาประยุกต์ใช้ซึ่งแนวทางในการอนุรักษ์และสืบทอดมี ดังนี้ 1)ต้องมีการสืบเชื้อสายเหมือนครอบครัวชาวจีนดั้งเดิม คือ การแต่งงานกับคนไทยเชื้อสายจีนด้วยกัน 2)การสืบทอดการรับและปฏิบัติสัมพันธ์ทางวัฒนธรรม โดยมีการรับเอาวัฒนธรรมของชาวอีสานเข้าไปเพื่อให้พิธีกรรมของคนไทยเชื้อสายจีนยังสามารถกระทำต่อไปได้ตามบริบทของพื้นที่ที่คนไทยเชื้อสายจีนอาศัยอยู่และสามารถเข้ากับสังคมอีสานได้อย่างมีความสุข 3)ให้หน่วยงานที่มีความรู้ในเรื่องของประเพณีพิธีกรรมของคนจีนคือ มูลนิธิ ศาลเจ้า โรงเจ ช่วยเผยแพร่และประชาสัมพันธ์สร้างความสำนึกในบรรพบุรุษของตนเอง 4)มีการสนับสนุนกิจกรรมประเพณีพิธีกรรมด้วยการจัดงานที่มีนิทรรศการเกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณีของจีน และ 5)การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นสื่อสิ่งพิมพ์ เช่น จัดทำหนังสือพิธีกรรมเกี่ยวกับคนไทยเชื้อสายจีน การเผยแพร่ทางสื่อออนไลน์ ระบบอินเทอร์เน็ต เพื่อให้ผู้ที่สนใจได้เข้ามาทำการสืบค้นและเรียนรู้

ถึงแม้ว่าบางพิธีกรรมจะมีการเปลี่ยนแปลงไปบ้างตามบริบทพื้นที่แต่คนไทยเชื้อสายจีนในพื้นที่วิจัย ต่างให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก ถือเป็น การช่วยอนุรักษ์และสืบทอดพิธีกรรมเช่นไหว้ผีบรรพบุรุษได้อย่างดีเพื่อให้ประเพณีพิธีกรรมอยู่กับคนไทยเชื้อสายจีนอย่างช้านาน

คำสำคัญ : 1. การอนุรักษ์ 2. การสืบทอด 3. ประเพณีพิธีกรรม 4. ไหว้ผีบรรพบุรุษ

ABSTRACT

The objectives of the research were to 1)study the beliefs and rituals of the ancestors of Chinese-Thai descent in Mahasarakham, Roi Et and Kalasin. 2)Study the ways of preserving and passing on the ancestral traditions of Thai-Chinese descent in Maha Sarakham province. Roi Et and Kalasin Researchers use qualitative research methods. Using the research area of Maha Sarakham Roi Et and Kalasin Is a place to store information.

The research found that The beliefs and rituals are ancestral remembrances that continue to be important and follow. 1)Chinese New Year beliefs and rites. 2)Sheng Ming beliefs and rituals. 3)Beliefs and rituals. China The members of the Chinese-Chinese family have a strong belief and respect for the three rituals. In particular, Chinese New

Year is the day when all family members have to perform rituals together. The conservation and succession of the ancient Chinese ancestry ritual in Mahasarakham province. Roi Et and Kalasin are nowadays changing their way of life to the people of the Isan traditions, values and traditions are different from the original. In order to preserve cultural traditions, it is necessary to adopt a new culture. The guidelines for conservation and succession are as follows: 1) Must be descended like a traditional Chinese family. 2) The inheritance, reception and cultural interaction. The culture of the Isan people has been adopted so that the rituals of the Chinese people can continue to be carried out in the context of the area where the Chinese people live in China and can enjoy the Isan society happily. 3) The authorities who are knowledgeable about the ritual traditions of the Chinese people are the Shrine Foundation. 4) There is support for traditional ritual activities by organizing exhibitions on Chinese culture and traditions. Whether it is a print media such as a ritual book about the Thai people of Chinese descent. Online publishing Internet For those who are interested in the search and learn.

Although some of the rituals have changed somewhat in the context of the area, Chinese-speaking Thais in the research area They are very important. This is to help conserve and inherit the ritual sacrifice of the ancestors so well that traditional rituals are with the Chinese people for a long time.

Keywords : 1. Conservation 2. Inheritance 3. Ritualism 4. Ancestor Worship

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

การที่ชาวจีนอพยพเข้ามาในดินแดนประเทศไทยเป็นจำนวนมากสาเหตุของการอพยพของชาวจีนเข้าสู่ไทยก็เพราะความไม่สงบภายในประเทศจีน ความอดอยาก การติดต่อค้าขาย และความสามารถในการเดินเรือของจีนออกสู่ทะเล (พรพรรณ จันทโรนานนท์, 2550 : 98) โดยทั่วไปนั้นชาวจีนจะรวมตัวอยู่ด้วยกันเป็นชุมชน ชาวจีนแม้จะอยู่ห่างไกลจากถิ่นเดิม แต่ก็ยังยึดมั่นในประเพณีเก่า โดยปฏิบัติสืบต่อกันมา เช่น มีการแห่เจ้าประจำปี งานฉลองตรุษจีน สารทต่าง ๆ เช่นเดียวกับที่เคยปฏิบัติในประเทศจีน เมื่อเข้ามาอยู่ในประเทศไทยก่อให้เกิดการผสมผสานวัฒนธรรมระหว่างไทยกับจีน ชาวจีนบางส่วนได้แต่งงานคนไทยและตั้งรกรากถาวรอยู่ในประเทศไทย ทำให้เกิดการถ่ายทอดขนบธรรมเนียม วัฒนธรรม

จากรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง คนไทยได้มีการรับเอาภาษา ความเชื่อ ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรมจีน ไปปฏิบัติในหลายเรื่อง (ภัทรภร สุวรรณจินดาและหลี่ เหมรินเหลียง, 2559 : 323) สิ่งที่มาพร้อมกับชาวจีน อพยพสู่ประเทศไทย คือ เรื่องของวิถีแบบจีนทั้งการดำรงชีวิต อาหารการกิน การแต่งกาย สิ่งของเครื่องใช้ ภาษา วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ และศาสนาการผสมกลมกลืนระหว่างไทยจีนมีมาก และนานมากจนเรามักจะกล่าวกันเสมอว่า “ไทยจีนมิใช่อื่นไกลเป็นพี่น้องกัน” (ณรงค์ พวงพิศ, 2525 : 40)

ด้วยความเชื่อที่ถูกสั่งสมมายาวนานของคนจีนในการเคารพผีบรรพบุรุษเมื่อมาอยู่ที่ไหนก็ตามแต่จะเกิดพิธีกรรมที่สร้างขึ้นเพื่อความเคารพในบรรพบุรุษอยู่ประจำทุกปีดังที่สุชาติ ตันตสุรฤกษ์ (2532 : 26) กล่าวว่าสำหรับพิธีกรรมอันเกี่ยวข้องกับการบูชาบรรพบุรุษของชาวจีนนั้นก็อยู่บนพื้นฐานของความเชื่อและการปฏิบัติตามศาสนาเป็นสำคัญ การบูชาบรรพบุรุษอาจเป็นภาพรวมที่ปรากฏให้เห็นอย่างเป็นระบบที่ดีที่สุด และมีองค์ประกอบของการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาที่กินความกว้างขวางที่สุดอันสืบเนื่องมาจากความเชื่อในหลาย ๆ ด้าน ทั้งจากศาสนาพุทธ ซึ่งกลายเป็นศาสนาหลักของชาวจีน และมีผลกระทบโดยตรงต่อชาวจีนโดยเฉพาะความเชื่อในนิยามมหายาน ผนวกกับแนวคิดตามหลักปรัชญาของขงจื้อและเต๋า กลายเป็นแนวความคิดในการบูชาบรรพบุรุษ เพื่อให้บรรลូវัตถุประสงค์ตามคำสอนของหลักศาสนาต่างๆ ที่ชาวจีนนับถือ คือ เป็นการสนองตอบความกตัญญูต่อบุพการีโดยนำเข้ามาผนวกเข้ากับหลักศาสนา ทั้งนี้เพื่อให้บรรพบุรุษซึ่งเขานับถือเหมือนพระเจ้าช่วยคุ้มครองลูกหลานให้มีความสุข และตามหลักความเชื่อในศาสนาพุทธเรื่องการที่ผู้ตายไปแล้วจะกลับมาเกิดใหม่ สิ่งเหล่านี้เป็นการสนับสนุนแนวคิดในแง่ของความคงอยู่ของวิญญูณบรรพบุรุษ โดยพิธีกรรมที่แสดงออกถึงความเคารพบรรพบุรุษของชาวจีนที่ทำกันทุกปีคือ “เซ็งเม้ง” ตามที่เรื่อนแก้ว ภัทรานูประวัตติ (2551 : 49) ให้ความหมายของเทศกาลนี้คือไปไหว้บรรพบุรุษที่สุสาน (ฮวงซู่ย) ในวันเซ็งเม้ง กิจกรรมที่สำคัญก่อนนอาหารที่จัดเตรียมจากบ้านมาไหว้ คือ การทำความสะอาดฮวงซู่ย ส่วนใหญ่จะว่าจ้างให้เจ้าหน้าที่มูลนิธิที่ดูแลสุสาน หรือชาวบ้านที่อาศัยละแวกสุสานทำความสะอาดสถานที่ (ฮวงซู่ยของบรรพบุรุษ) ดูแลต้นไม้ และกางผ้าใบกันแดดสำหรับผู้ที่มาไหว้ในเทศกาลดังกล่าวมีบางส่วนที่ไหว้บรรพบุรุษที่สุสานแล้วก็ยังไหว้บรรพบุรุษที่บ้านด้วย ในกรณีนี้มักจะเป็นผู้เสียชีวิตที่ไม่ได้ฝังไว้ที่สุสานร่วมกับบรรพบุรุษคนอื่นก่อนหน้า ในด้านการผสมผสานทางด้านศาสนา ประเพณีระหว่างชาวจีนและไทยนั้น ดูจะมีความสำคัญไม่น้อยไปกว่าประเด็นอื่นๆ นัก สังคมไทยเป็นสังคมพุทธศาสนาหิยาน ในขณะที่ชาวจีนนับถือศาสนาพุทธมหายาน แต่การปรับรูปแบบการดำรงชีวิตของชาวจีนให้เข้ากับวิถีไทยมีมาแล้วตั้งแต่อดีตจนถึงรัตนโกสินทร์ และต่อเนื่องมาจนถึงทุกวันนี้ กล่าวได้ว่าเป็นการผสมความเชื่อได้อย่างแนบเนียน (พรพรรณ จันทโรนานนท์, 2539 : 203)

ซึ่งในการศึกษาพิธีกรรมที่แสดงออกถึงความเคารพบรรพบุรุษของชาวจีนมีผู้ศึกษาไว้พอสมควร เช่น เรื่อง “การศึกษาประเพณีสารทจีนของชาวไทยเชื้อสายจีนในเขตเทศบาลเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี” ของ Qin Hua (2559 :78) เรื่อง “ประเพณีเซ็งเม้ง : คุณค่าต่อสังคมท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงในเมืองหาดใหญ่” ของพงษ์ทัช จิตวิบูลย์ (2559 : 45) เรื่อง “กระบวนการสืบทอดประเพณีทางสังคมของชาวไทยเชื้อสายจีน ชุมชนตลาดบ้านใหม่จังหวัดฉะเชิงเทรา” ของ ชนาภา เมธิเกรียงไกร (2559 : 56) เรื่อง “ประเพณีเซ็งเม้ง : คุณค่าที่มีต่อสังคมในเมืองหาดใหญ่” ของพงษ์ทัช จิตวิบูลย์และปัญญา เทพสิงห์ (2560 : 61) เป็นต้น แต่ยังไม่มีการศึกษาใดที่กล่าวถึงคนไทยเชื้อสายจีนในภาคอีสาน

จากการทบทวนวรรณกรรมทำให้ผู้วิจัยเห็นว่าควรศึกษาพิธีกรรมที่แสดงออกถึงการเคารพบูชาบรรพบุรุษของคนไทยเชื้อสายจีนในภาคอีสาน โดยเลือกศึกษาสามจังหวัดภาคอีสานประกอบด้วยจังหวัดกาฬสินธุ์ มหาสารคามและร้อยเอ็ดเนื่องจากสามจังหวัดดังกล่าวมีการอพยพเข้ามาสู่ภาคอีสานร่วมกันตามที่นาริรัตน์ ปรีสุทธิวุฒิพร (2548 :41) กล่าวว่าประมาณปี พ.ศ. 2443 แนวโน้มการอพยพของคนจีนเข้าสู่อีสานมีจำนวนมากขึ้น รวมทั้งการเข้าสู่จังหวัดร้อยเอ็ด มหาสารคามด้วย จนทำให้เกิดชุมชนจีนขึ้น ผู้วิจัยจึงตั้งข้อสังเกตว่าพิธีกรรมที่แสดงออกถึงความเคารพบรรพบุรุษของชาวจีนนั้นมีความสำคัญเป็นอย่างมากซึ่งต้องทำทุกปีมิให้ขาดเพราะเชื่อว่าถ้าทำแล้วบรรพบุรุษจะดลบันดาลให้เกิดแต่สิ่งที่ดี ๆ แก่ลูกหลานที่ประกอบอาชีพต่างๆ ซึ่งส่วนมากจะเป็นการค้าขายเป็นหลัก ด้วยวันเวลาที่ล่วงเลยมานานอาจทำให้พิธีกรรมการไหว้ผีบรรพบุรุษของคนไทยเชื้อสายจีนในสามจังหวัดภาคอีสานผิดแผกไปจากเดิม ผู้วิจัยจะศึกษาในแง่ของการอนุรักษ์และสืบทอดประเพณีพิธีกรรมต่าง ๆ ที่แสดงออกถึงความเคารพบรรพบุรุษของคนไทยเชื้อสายจีนตลอดจนรูปแบบวิธีการดำรงอยู่และสืบทอดความเป็นคนจีนของลูกหลานที่เกิดและอาศัยอยู่ในประเทศไทย

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมไหว้ผีบรรพบุรุษของคนไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดมหาสารคาม ร้อยเอ็ดและกาฬสินธุ์

2.2 เพื่อศึกษาแนวทางการอนุรักษ์และการสืบทอดประเพณีพิธีกรรมไหว้ผีบรรพบุรุษของคนไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดมหาสารคาม ร้อยเอ็ดและกาฬสินธุ์

3. ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

3.1 ทำให้ทราบความเชื่อและพิธีกรรมไหว้ผีบรรพบุรุษของชาวไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดมหาสารคาม ร้อยเอ็ด กาฬสินธุ์

3.2 ทำให้ทราบคุณค่า แนวทางการอนุรักษ์และการสืบทอดประเพณีพิธีกรรมไหว้ผีบรรพบุรุษของคนไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดมหาสารคาม ร้อยเอ็ด กาฬสินธุ์

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้พื้นที่วิจัยจังหวัดมหาสารคาม ร้อยเอ็ดและกาฬสินธุ์ เป็นสถานที่เก็บข้อมูลประชากรที่ทำการศึกษาค้นคว้าได้แก่ ชุมชนที่มีคนจีน คนไทยเชื้อสายจีนเป็นที่แพร่หลาย และได้รับความนิยมนิยมสูงสุด ผู้วิจัยได้สุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงใน 2 ลักษณะ คือ กลุ่มตัวอย่างที่เป็นพื้นที่ศึกษา และกลุ่มตัวอย่างที่เป็นประชาชนที่ให้ข้อมูลแบ่งได้ ดังต่อไปนี้ 1)กลุ่มผู้รู้ (Key Informant) เป็นกลุ่มผู้ให้ข้อมูลเชิงลึก เพื่อให้ได้ข้อมูลในด้านการประกอบพิธีกรรม และปัญหาที่เกิดขึ้นในการบริหารจัดการ จำนวน 10 คนประกอบด้วยคณะเถาวัลย์ประจำศาลเจ้าจังหวัดละ 2 คน

รวมเป็น 6 คน คนไทยเชื้อสายจีน 4 คน 2)กลุ่มผู้ปฏิบัติ (Casual Informants) เป็นกลุ่มผู้ให้ข้อมูลเชิงลึกในการปฏิบัติ เกี่ยวกับคนจีน ด้านคุณค่าทางการศึกษา ตลอดจนปัญหาและอุปสรรคข้อจำกัดต่างๆ รวมทั้งข้อเสนอแนะอื่นๆ ที่มีประโยชน์ต่อกรอบแนวทางการศึกษา 10 คน 3)กลุ่มบุคคลทั่วไป (General Informants) เป็นกลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับกรอบแนวทางการศึกษา จำนวน 10 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แบ่งตามประเภทกลุ่มผู้ให้ข้อมูลดังนี้ 1)กลุ่มผู้ปฏิบัติ และกลุ่มบุคคลทั่วไป เครื่องมือที่ใช้คือ (1)แบบสำรวจ ใช้สำรวจพื้นที่ ที่จะศึกษาเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐาน การเข้าถึง ความน่าสนใจ จากสภาพการณ์ที่ได้พบเห็นแล้วบันทึกลงในแบบสำรวจ (2)การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม เป็นการสังเกตสภาพทั่วไปของชุมชน (3)การสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง เพื่อรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง เพื่อให้สอดคล้องกับความมุ่งหมาย โดยกำหนดประเด็นในการสัมภาษณ์ และสนทนากับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลอย่างกว้าง ๆ เพื่อให้ได้ข้อมูลในเชิงลึกและให้เป็นธรรมชาติมากที่สุด 2)กลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่เป็นผู้รู้ ซึ่งเป็นบุคลากรของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เครื่องมือที่ใช้คือแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างเป็นประเด็นคำถามที่ผู้วิจัยใช้สำหรับการสอบถามกับผู้ให้ข้อมูลอย่างกว้าง และสามารถที่จะเจาะลึกได้โดยทันที

การจัดกระทำข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูลหลังจากผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลมาแล้ว ขั้นตอนต่อไปคือการตรวจสอบและวิเคราะห์ข้อมูลที่รวบรวมมาได้ วิธีที่นิยมใช้ในการตรวจสอบความถูกต้อง และความน่าเชื่อถือของข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ คือการตรวจสอบสามเส้า (Triangulation) ซึ่งเป็นการตรวจสอบแหล่งแหล่งของข้อมูล แหล่งของที่มาที่จะพิจารณาในการตรวจสอบได้แก่ แหล่งเวลา หมายถึง ถ้าข้อมูลต่างเวลากัน จะเหมือนกันหรือไม่และแหล่งบุคคล หมายถึงถ้าบุคคลให้ข้อมูลเปลี่ยนไป ข้อมูลจะเหมือนเดิมหรือไม่ เพื่อให้ทราบข้อมูลตามความมุ่งหมายที่ตั้งไว้

การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยจะนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล การวิจัยในเชิงคุณภาพทางวัฒนธรรม สรุปลงให้ตรงประเด็นตามความมุ่งหมายของการวิจัย และนำเสนอผลการวิจัยโดยวิธีพรรณนาวิเคราะห์

5. ผลการวิจัย

ความเชื่อในเรื่องของประเพณีพิธีกรรมไหว้ผีบรรพบุรุษของคนไทยเชื้อสายจีนสามจังหวัดในภาคอีสาน ซึ่งผู้วิจัยกำหนดพื้นที่วิจัยในจังหวัดมหาสารคาม ร้อยเอ็ดและกาฬสินธุ์ มีความเชื่อเกี่ยวกับพิธีกรรมไหว้ผีบรรพบุรุษมาเป็นเวลาช้านานและยังคงสืบทอดการปฏิบัติตามความเชื่อที่ก่อให้เกิดพิธีกรรมอย่างเหนียวแน่น จากการศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับการไหว้ผีบรรพบุรุษของคนไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดมหาสารคาม ร้อยเอ็ดและกาฬสินธุ์มีพิธีกรรมที่เป็นการเซ่นไหว้รำลึกถึงบรรพบุรุษที่ยังคงให้ความสำคัญและถือปฏิบัติกันสืบต่อมา คือ 1)ความเชื่อและพิธีกรรมตรุษจีน 2)ความเชื่อและพิธีกรรมเซ็งเม้ง 3)ความเชื่อและพิธีกรรมสารทจีน โดยประเพณีพิธีกรรมทั้งหมดที่กล่าวมานี้ล้วนแล้วแต่เป็นการประกอบพิธีกรรมเพื่อรำลึกถึงบรรพบุรุษทำบุญอุทิศให้บรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว

ความเชื่อและพิธีกรรมตรุษจีน เมื่อประเพณีพิธีกรรมที่กล่าวมาใกล้เข้ามาถึงบรรดาคนในครอบครัว ญาติพี่น้องก็จะนัดหมายกันเตรียมตัวแรงงานที่เพื่อมาร่วมประกอบพิธีกรรมที่สำคัญแสดงออกถึงความกตัญญูต่อบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว นอกจากนั้นก่อนถึงวันงานต้องมีการเก็บกวาดทำความสะอาดบ้านเรือนให้ดูสะอาดตามความเชื่อที่บอกว่าจะมีทหารของเง็กเซียนฮ่องเต้มาตรวจดูความเรียบร้อยเพื่อนำความกลับไปรายงานและได้ฉลองตรุษจีนกันอย่างมีความสุข หลังจากทำความสะอาดบ้านในช่วงก่อนถึงตรุษจีนแล้ว ทุกบ้านทุกช่องจะตกแต่งบ้านด้วยสีแดงเพราะชาวจีนเชื่อว่าภูตผีปีศาจกลัวสีแดง ดังนั้น การตกแต่งบ้านด้วยสีแดงให้ทั่วไปทั้งบ้านจะป้องกันรักษาทุกคนในบ้านให้มีความสุขตลอดปี หลังจากทำความสะอาดบ้านเสร็จเรียบร้อยแล้วก็ถึงขั้นตอนของการเตรียมเครื่องเซ่นไหว้ซึ่งแต่ละครอบครัวก็จะเตรียมของไหว้ตามกำลังฐานะของครอบครัวที่จะหาได้เพื่อนำมาเซ่นไหว้บรรพบุรุษในเช้าของวันไหว้ เมื่อวันไหว้มาถึงคนไทยเชื้อสายจีนก็มีความเชื่อที่หลากหลายในวันไหว้ตรุษจีน ดังนี้ คือห้ามทำความสะอาดบ้านในวันตรุษจีนเพราะถือเป็นการกวาดเอาโชคลาภ เงินทอง ออกไปจากบ้านนั่นเองด้วยเหตุนี้จึงมีการทำความสะอาดในวันก่อนที่จะมาถึงวันไหว้ ห้ามซักผ้าในวันตรุษจีน เพราะการซักผ้าในวันตรุษจีนเปรียบเสมือนการลบหลู่ท่านเนื่องจากชาวจีนมีความเชื่อว่าเทพเจ้าแห่งน้ำเกิดในวันตรุษจีน ห้ามใส่ชุดขาวดำ ในวันตรุษจีน เนื่องจากเสื้อผ้าสีขาวดำ นั้นเป็นสัญลักษณ์ของความตาย และนิยมใส่เฉพาะสีแดงเพราะถือว่ามีสีสันสดใสมีความหมายว่าเป็นสีแห่งความโชคดี ห้ามตัดผม ห้ามสระผม ในวันตรุษจีนเนื่องจากคำว่า “ผม” ที่มีความหมายว่า “มั่งคั่ง” ดังนั้นแล้วการสระผมหรือการตัดผมจึงเปรียบเสมือน

การนำความมั่งคั่งออกไป ห้ามพูดหยาบ ห้ามทะเลาะ ในวันตรุษจีน ชาวจีนจะงดพูดคำหยาบ และสิ่งที่ไม่ดีเพราะเชื่อว่าการพูดสิ่งไม่ดีในวันนี้จะนำพาความโชคร้ายมาให้ตลอดทั้งปีห้ามทำของแตกหัก ชาวจีนมีความเชื่อว่าการทำสิ่งของแตกเป็นกลางร้ายว่าคนในครอบครัวจะแตกแยกหรืออาจมีคนในครอบครัวเสียชีวิต ห้ามยืมเงินเพราะชาวจีนเชื่อกันว่า การให้ยืมเงินในวันนี้จะทำให้ทั้งปีมีคนเข้ามาขอยืมเงินตลอด ห้ามใช้ของมีคม ในวันตรุษจีน ชาวจีนมีความเชื่อว่า หากใช้ของมีคมตัดสิ่งของในวันนี้ นั่น จะเป็นการตัดโชคดีไปด้วย ห้ามซื้อรองเท้าใหม่ ด้วยเหตุที่ว่าในภาษาจีนรองเท้าออกเสียงว่า Hai ซึ่งมีเสียงคล้ายการถอนหายใจเพราะจะเป็นสัญญาณของการเริ่มต้นปีที่ไม่ค่อยดีสักเท่าไร ห้ามกินโจ๊ก ห้ามกินเนื้อสัตว์ ในวันตรุษจีนชาวจีนมีความเชื่อว่าคนจนคือคนที่กินโจ๊กในยามเช้า ห้ามร้องไห้ ห้ามเสียใจ ในวันตรุษจีน ชาวจีนมีความเชื่อว่า การร้องไห้ในวันปีใหม่ จะทำให้พบเจอกับเรื่องไม่ดี และอาจเป็นเหตุทำให้ต้องเสียใจไปตลอดทั้งปีและห้ามไปห้องนอนของผู้อื่น ในวันตรุษจีน ไม่ว่าจะเจ้าของบ้านจะเจ็บป่วยขนาดไหน ก็ไม่ควรให้แขกเข้ามาเยี่ยมในห้องนอน ต้องแต่งตัวออกมานั่งในห้องรับแขก เพราะชาวจีนมีความเชื่อกันว่าการเข้าไปหาใครในห้องนอนนั้นถือว่าเป็นโชคร้าย

ความเชื่อและพิธีกรรมเชิงมงคลคือเทศกาลไหว้บรรพบุรุษ โดยสอนให้มีความกตัญญูโดยเฉพาะต่อบุพการีทั้งที่ยังมีชีวิตอยู่และเมื่อถึงแก่กรรมโดยเป็นธรรมเนียมการทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้กับผู้ที่ล่วงลับซึ่งต้องไปค่านับหลุมฝังศพในเทศกาลเชิงมงคลนี้ ด้านพิธีกรรมการเซ่นไหว้ในวันเชิงมงคล เป็นการประกอบพิธีกรรมที่รำลึกถึงบรรพบุรุษที่สำคัญที่สุด เพราะในวันดังกล่าวเป็นวันที่จะต้องอุทิศส่วนกุศลให้บรรพบุรุษเพื่อแสดงความกตัญญู โดยการประกอบพิธีกรรมเป็นการรวมญาติทั้งหมดที่มีโดยก่อนถึงวันเชิงมงคลจะมีการทำความสะอาดฮวงซุ้ย นับเป็นกิจกรรมที่ลูกหลานจะต้องช่วยเหลือกันเพื่อปรับแต่งฮวงซุ้ยให้สวยงาม มีการทำความสะอาด ตัดหญ้าบนหลุมศพและซ่อมแซมฮวงซุ้ย มีการปลูกต้นไม้มงคลเสริม ต้นไม้ส่วนใหญ่ก็จะปลูกต้นสนหรือพีชที่มีอายุยืน จากนั้นจะมีการตกแต่งหลุมศพด้วยกระดาษสีหรือธงสีต่าง ๆ วางบนฮวงซุ้ย เมื่อถึงวันรุ่งขึ้นก็จะเป็นวันทำพิธีเซ่นไหว้ โดยผู้นำในพิธีกรรมจะเป็นผู้ชายที่เป็นหัวหน้าครอบครัว อันได้แก่ ตา พ่อ หากเมื่อพ่อหรือตาได้ตายไป ผู้นำที่จะเป็นต่อก็คือลูกชายคนโตของครอบครัว การประกอบพิธีกรรมเชิงมงคลซึ่ง โดยการถวายของเซ่นไหว้ที่บรรพบุรุษชอบรับประทานเมื่อครั้งยังมีชีวิตอยู่ จากนั้นจะจุดธูป 3 ดอก พร้อมด้วยอาหารคาวและอาหารหวานที่เตรียมมา มีการเผากระดาษ และต้องไหว้ 3 รอบ เมื่อครบ 3 แล้วจึงเผากระดาษเงินกระดาษทองเพื่อให้คนตายได้นำไปใช้ในอีกโลกหนึ่ง ของกงเต็ง เช่น ข้าวของเครื่องใช้ บ้าน รถยนต์ โทรศัพท์มือถือ เสื้อผ้า จากนั้นก็จุดประทัดส่งท้ายแล้วจึงทำการเก็บของเซ่นไหว้ ที่เรียกว่าการลาเหมือนดังทุกพิธีกรรม ส่วนรูปแบบหรือขั้นตอนในปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการทำพิธีกรรมวันเชิงมงคลของคนไทยเชื้อสายจีนในพื้นที่วิจัยของผู้วิจัยนั้น ส่วนใหญ่แล้วยังคงปฏิบัติตามขั้นตอนเดิมอย่างขั้นตอนการเซ่นไหว้ แต่ส่วนอื่นๆ อาจต่างจากเดิมไปเพราะด้วยบริบทของสังคมไทย

อีสานที่แตกต่างกับจีน และความเปลี่ยนแปลงของโลกปัจจุบันซึ่งขึ้นตอนพิธีกรรมอาจลดลงหรือมีเพิ่มขึ้น โดยคนไทยเชื้อสายจีนในพื้นที่วิจัยมีการฃาปนกิจศพโดยการเผาแทนการฝังไว้ในฮวงซุ้ยและเก็บอัฐิหรือกระดูกผู้ตายไว้ที่ธาตุหรือประตู กำแพงโบสถ์แทนการไปไหว้บรรพบุรุษจึงกระทำขึ้นที่วัดแทนการไปสุสาน เพียงแต่ไม่มีพระสงฆ์เข้าร่วมในพิธีกรรม

พิธีกรรมสุดท้ายที่เป็นการระลึกถึงบรรพบุรุษที่คนในพื้นที่วิจัยของผู้วิจัยยังปฏิบัติสืบทอดกันมา คือความเชื่อและพิธีกรรมสารทจีนซึ่งชาวจีนส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจในความสำคัญของวันสารทจีนว่าเป็นวันทำบุญครั้งปีของชาวจีน โดยจะมีการไหว้เจ้า ไหว้บรรพบุรุษ และไหว้ผีไร้ญาติ มีความเชื่อว่านรกภูมิจะเปิดให้วิญญาณที่หิวโหยออกมาขอส่วนบุญในโลกมนุษย์ ความเชื่อในพิธีกรรมประเพณีสารทจีนซึ่งมีความเชื่อที่คล้ายกันกับวันสารทของไทยคือมีความเชื่อเกี่ยวกับวิญญาณที่จะกลับมายังโลกมนุษย์เพื่อรับเอาสิ่งของที่ลูกหลานทำไปให้ การทำพิธีกรรมเช่นไหว้วันสารทจีนนั้นมีความคล้ายกันกับวันตรุษจีนโดยก่อนถึงวันสารทจีนต้องมีการเตรียมอาหารข้าวของเครื่องใช้ของงต่งที่จะใช้เช่นไหว้ให้พร้อม เมื่อถึงวันประกอบพิธีกรรมอันดับแรกคือการทำพิธีเช่นไหว้เทพเจ้า เจ้าที่เจ้าทาง บรรพบุรุษและสุดท้ายคือวิญญาณเร่ร่อนที่บริเวณบ้านหรือที่ดินของตนและสถานที่สำคัญของคนจีน

แนวทางการอนุรักษ์และการสืบทอดประเพณีพิธีกรรมไหว้ผีบรรพบุรุษของคนไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดมหาสารคาม ร้อยเอ็ดและกาฬสินธุ์คนไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดมหาสารคาม ร้อยเอ็ดและกาฬสินธุ์ในปัจจุบันมีการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตให้เข้ากับคนไทยอีสานทั้งขนบธรรมเนียม ประเพณี ค่านิยมที่แตกต่างออกไปจากเดิม ทั้งนี้ก็เพื่อการคงอยู่ของประเพณีวัฒนธรรมต่าง ๆ จึงต้องมีการรับเอาวัฒนธรรมใหม่เข้ามาประยุกต์ใช้และทั้งวัฒนธรรมเดิม ๆ ไปบางส่วนเพื่อให้เข้ากับสภาพแวดล้อมและสังคมที่เปลี่ยนไปของคนไทยเชื้อสายจีนในภาคอีสาน แต่ถึงจะเปลี่ยนไปมากน้อยเพียงไรแต่คนไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดมหาสารคาม ร้อยเอ็ดและกาฬสินธุ์ มีความเห็นที่ตรงกันว่าควรรักษาเอกลักษณ์และวัฒนธรรมที่ดีเหล่านี้ที่เป็นการแสดงออกถึงความกตัญญูและรำลึกถึงพระคุณบรรพบุรุษเพื่อให้รุ่นลูกรุ่นหลานได้กระทำสืบทอดไป ในตอนนี้จะอธิบายถึงแนวทาง การอนุรักษ์และการสืบทอดประเพณีพิธีกรรมไหว้ผีบรรพบุรุษของคนไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดมหาสารคาม ร้อยเอ็ดและกาฬสินธุ์ การอนุรักษ์และการสืบทอดหรือรูปแบบในการอนุรักษ์และสืบทอดประเพณีหรือพิธีกรรมต่างๆ มีผลมาจากการถ่ายทอดเป็นหลัก จะประสบความสำเร็จหรือไม่สำเร็จตลอดจนได้รับการปฏิบัติสืบทอดไปหรือไม่ขึ้นอยู่กับความละเอียดอ่อนในการถ่ายทอดให้ลูกหลานได้ปฏิบัติตาม โดยมีวิธีการแตกต่างกันออกไปขึ้นอยู่กับบริบทของพื้นที่และความจำเป็นในด้านต่างๆ ดังนี้

1. การอนุรักษ์และสืบทอดประเพณีพิธีกรรมไหว้ผีบรรพบุรุษของคนไทยเชื้อสายจีน โดยการสืบเชื้อสายเหมือนครอบครัวชาวจีนดั้งเดิม คือมีการแต่งงานกับคนไทยเชื้อสายจีนด้วยกัน

2. การอนุรักษ์และสืบทอดประเพณีพิธีกรรมไหว้ผีบรรพบุรุษของคนไทยเชื้อสายจีน โดยการสืบทอดการรับและปฏิสัมพันธ์ทางวัฒนธรรม โดยมีการรับเอาวัฒนธรรมของชาวอีสานเข้าไปเพื่อให้พิธีกรรมของคนไทยเชื้อสายจีนยังสามารถกระทำต่อไปได้ตามบริบทของพื้นที่ที่คนไทยเชื้อสายจีนอาศัยอยู่และสามารถเข้ากับสังคมอีสานได้อย่างมีความสุข

3. การอนุรักษ์และสืบทอดประเพณีพิธีกรรมไหว้ผีบรรพบุรุษของคนไทยเชื้อสายจีน โดยการให้หน่วยงานที่มีความรู้ในเรื่องของประเพณีพิธีกรรมของคนจีนคือ มูลนิธิ ศาลเจ้า โรงเจช่วยเผยแพร่และประชาสัมพันธ์สร้างความสำนึกในบรรพบุรุษของตนเอง

4. การอนุรักษ์และสืบทอดประเพณีพิธีกรรมไหว้ผีบรรพบุรุษของคนไทยเชื้อสายจีน โดยองค์การภาครัฐ เช่น เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล มีการสนับสนุนกิจกรรมประเพณีพิธีกรรมด้วยการจัดงานที่มีนัยธรรมการเกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณีของจีน

5. การอนุรักษ์และสืบทอดประเพณีพิธีกรรมไหว้ผีบรรพบุรุษของคนไทยเชื้อสายจีน โดยการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ มีแนวทางการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นสื่อสิ่งพิมพ์ เช่น จัดทำหนังสือพิธีกรรมเกี่ยวกับคนไทยเชื้อสายจีน การเผยแพร่ทางสื่อออนไลน์ ระบบอินเทอร์เน็ต เพื่อให้ผู้ที่สนใจได้เข้ามาทำการสืบค้นและเรียนรู้

6. อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาเรื่อง การอนุรักษ์และการสืบทอดประเพณีพิธีกรรมไหว้ผีบรรพบุรุษของคนไทยเชื้อสายจีนสามจังหวัดในภาคอีสาน เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพที่เน้นการศึกษาการอนุรักษ์ สืบประเพณีพิธีกรรมไหว้ผีบรรพบุรุษในสามจังหวัดของภาคอีสาน โดยกำหนดพื้นที่วิจัยเป็นจังหวัดกาฬสินธุ์ มหาสารคามและร้อยเอ็ดให้เห็นบริบทในความเป็นภาคอีสาน จากการวิเคราะห์ข้อมูล มีประเด็นที่สามารถนำมาอภิปรายได้ดังนี้

6.1 จากการศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมไหว้ผีบรรพบุรุษของคนไทยเชื้อสายจีนสามจังหวัดในภาคอีสานพบว่าในพื้นที่วิจัยมีประเพณีพิธีกรรมการไหว้ผีบรรพบุรุษที่ยังยึดถือปฏิบัติกันสืบต่อมาเป็นพิธีกรรมวันตรุษจีน วันเซ็งเม้งและวันสารทจีน ซึ่งลูกหลานคนไทยเชื้อสายจีนต่างให้ความสำคัญอย่างมากในประเพณีพิธีกรรมนี้รวมตัวกันหยุดงานเพื่อมาร่วมทำพิธีกรรมดังกล่าวรวมถึงการลงขันในเรื่องของค่าใช้จ่ายในการซื้อเครื่องเซ่นไหว้มาเตรียมงานฉลอง โดยเริ่มตั้งแต่ อาหาร ไปจนถึงเสื้อผ้าที่ต้องมีตั้งแต่วันจ่าย วันไหว้และสุดท้ายคือวันเที่ยว อาหารค่านั้นประกอบด้วยอาหารทะเล และอาหารนิ่งเช่นขนมจีบ ซึ่งแต่ละอย่างจะมีความหมายต่าง ๆ กันที่สื่อไปในทางที่ดีทั้งหมด เสื้อผ้าที่ใส่สีแดงถือเป็นสีที่เป็นมงคลเป็นการไล่ปีศาจร้ายให้ออกไปและการใส่สีดำหรือขาวเป็นสิ่งต้องห้าม ซึ่งสีเหล่านี้ถือว่าเป็นสีแห่งการไว้

ทุกซ์ หลังจากอาหารค่ำทุกคนในครอบครัวนั่งกันจนเช้าเพื่อรอวันใหม่ ลูกหลานที่เป็นวัยรุ่นเป็นเด็กก็พากันเล่นเกม ส่วนอาง อามา ป้า ญาติพี่น้องก็พากันเล่นไพ่ หรือดูรายการทีวีที่เกี่ยวกับวันตรุษจีน และในวันนี้จะต้องไม่โกรธ ริษยา หรือไม่พอใจ เพื่อเป็นสิริมงคลที่ดีสำหรับปีที่กำลังจะมาถึงและยังเป็นการได้ทำบุญให้กับบรรพบุรุษอีกด้วย เนื่องจากวันพิธีกรรมที่กล่าวมามีพิธีกรรมที่สำคัญที่เชื่อว่าผู้ตายที่เป็นบรรพบุรุษจะได้รับการอุทิศส่วนบุญส่วนกุศลที่ลูกหลานที่ยังมีชีวิตอยู่ทำส่งไปให้ สอดคล้องกับ (เรือนแก้ว ภทรานุประวัตติ, 2554 : 34) ที่ศึกษาการสืบทอดความเป็นจีน (ผ่านการทำความเข้าใจในความหมายและสัญลักษณ์ทางศาสนา) ของชาวจีนสู่ลูกหลานในสังคมไทย โดยพบว่าชาวจีนส่วนใหญ่ยังมีธรรมเนียมการไหว้เจ้าในวันพระจีน และบรรพบุรุษในวันเซ็งเม้ง (Cheng meng) และเทศกาลที่มีการปฏิบัติตามธรรมเนียมของทุกครอบครัว ได้แก่ ตรุษจีน และสารทจีน ส่วนเทศกาลอื่นๆ จะแตกต่างกันไปในแต่ละครอบครัว

6.2 การอนุรักษ์และการสืบทอดประเพณีพิธีกรรมไหว้ผีบรรพบุรุษของคนไทยเชื้อสายจีนสามจังหวัดในภาคอีสาน โดยใช้วิธีการทั้งทางตรงและทางอ้อมในการส่งสอนลูกหลานให้อนุรักษ์และสืบทอดประเพณีและพิธีกรรมให้คงอยู่สืบต่อไป เมื่อพิจารณาจากบริบทของพื้นที่ในภาคอีสานแล้วการอนุรักษ์และสืบทอดจำเป็นต้องมีปฏิสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมและเกิดการถ่ายทอดทางวัฒนธรรมทั้งทางตรงและทางอ้อม ผู้วิจัยพบว่าในการประกอบพิธีกรรมในประเพณีต่างๆ ของกลุ่มตัวอย่างมีการรวมวัฒนธรรมอีสานและจีนเข้าด้วยกัน โดยข้อค้นพบที่สำคัญคือ คนไทยเชื้อสายจีนในระยะหลังมีการมาประกอบพิธีโดยการเผาแทนการฝังดินในฮวงซุ้ย จากนั้นก็จะมีภรรยาของผู้ตายมาบรรจุไว้ในธาตุที่อยู่ในบริเวณวัดและใส่โถงนำมาตั้งบูชาที่บ้านอีกด้วย เมื่อถึงเทศกาลไหว้บรรพบุรุษก็จะมาประกอบพิธีกรรมที่บริเวณธาตุที่อยู่ภายในวัดคล้ายกันกับวันสารทของชาวอีสานแต่จะแตกต่างกันในรายละเอียดของเครื่องเซ่นไหว้ที่นำมาประกอบพิธีเท่านั้น การปฏิบัติดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงการมีปฏิสัมพันธ์กันทางวัฒนธรรมของคนไทยเชื้อสายจีนและคนอีสานได้อย่างชัดเจนสอดคล้องกับ (วันดี สันติวุฒิมณี, 2545 : 219) ที่พบว่ากระบวนการสืบทอดอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ ได้เกิดขึ้นภายใต้ความสัมพันธ์ที่สลับซับซ้อนหลากหลายไม่หยุดนิ่งมาตั้งแต่อดีต แต่ละกลุ่มต้องการรักษาความเป็นหนึ่งเดียวหรือความเป็นปึกแผ่นในพวกเดียวกัน ดังนั้นจึงมีกระบวนการสืบทอดอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์เพื่อสร้างความเหมือนในพวกเราและความต่างในพวกเขาจึงเกิดขึ้นในกระบวนการนี้ อาจมีทั้งการสืบทอดของเก่าอย่างสิ้นเชิงและการหยิบยืมบางส่วนทางวัฒนธรรมคนอื่นมาปรับปรุงใหม่ทำให้เป็นของตัวเอง อัตลักษณ์ที่สืบทอดมาตั้งแต่อดีต แม้ผ่านกาลเวลาหลายยุคหลายสมัย แต่เมื่อกาลเวลาเปลี่ยนไปยังคงสอดคล้องกับความต้องการของยุคสมัยอัตลักษณ์นั้นยังคงใช้ได้ผลอยู่หรือว่าเพื่อรักษาอัตลักษณ์ตนไม่ให้สูญหายไปตามบริบทที่เปลี่ยนแปลง

จากแนวทางการอนุรักษ์และสืบทอดประเพณีพิธีกรรมไหว้ผีบรรพบุรุษของคนไทยเชื้อสายจีน สามจังหวัดในภาคอีสานพบประเด็นที่น่าสนใจของมิติผู้อาวุโสที่ถือว่ามืบทบาทสำคัญในการทำให้ประเพณี พิธีกรรมนี้ยังสามารถกระทำต่อไปได้ โดยที่ได้รับการยอมรับทั้งความคิดและการปฏิบัติเป็นแบบอย่างจาก ลูกหลานคนไทยเชื้อสายจีนอย่างเคร่งครัด โดยผู้อาวุโสของแต่ละตระกูลมีความเป็นห่วงต่ออนุรักษ์และสืบทอดประเพณีพิธีกรรม ความเป็นห่วงต่ออนาคตของลูกหลานกลัวว่าเมื่อนานไปประเพณีพิธีกรรมดังกล่าว จะสูญหายไปตามกาลเวลา

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

ชุมชนของคนไทยเชื้อสายจีนในสามจังหวัดภาคอีสาน กาฬสินธุ์ มหาสารคาม และร้อยเอ็ด ในเขตพื้นที่เทศบาลเมืองเป็นชุมชนที่มีคนไทยเชื้อสายจีนอาศัยอยู่ร่วมกันเป็นจำนวนมาก การอนุรักษ์และการสืบทอดประเพณีพิธีกรรมไหว้ผีบรรพบุรุษ ถือว่าเป็นแบบอย่างที่ดีมากในการปรับตัวและสร้างสรรค์ ประโยชน์ต่อสังคมอย่างกว้างขวาง จึงน่าจะมีการศึกษาเรื่องราว บันทึกองค์ความรู้ต่าง ๆ เพื่อนำมาเป็น ข้อมูลพื้นฐานและใช้ประโยชน์ในการพัฒนาชุมชนคนไทยเชื้อสายจีนในพื้นที่อื่นต่อไป

7.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป

7.2.1 ควรมีการทำวิจัยศึกษาปัญหาและอุปสรรคของการประกอบประเพณีพิธีกรรมไหว้ผีบรรพบุรุษของคนไทยเชื้อสายจีน

7.2.2 ควรมีการทำวิจัยลักษณะที่สำคัญของคนไทยเชื้อสายจีนในภาคอีสาน

8. เอกสารอ้างอิง

- ชนาภา เมธีเกรียงไกร. (2559). **กระบวนการสืบทอดประเพณีทางสังคมของชาวไทยเชื้อสายจีนชุมชนตลาดบ้านใหม่จังหวัดฉะเชิงเทรา**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาไทยศึกษา. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ : มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ณรงค์ พ่วงพิศ. (2525). **สายสัมพันธ์ระหว่างชาวจีนอพยพกับราชสำนักไทย. คนจีน 200 ปี ภายใต้พระบรมโพธิสมภาร (ภาค 2)**. กรุงเทพมหานคร : สหมิตรการพิมพ์.
- นารินทร์ ปริสุทธิวุฒิพร. (2548). **โครงการวิจัย เรื่อง คนจีนกับการขยายตัวของเมืองบริเวณลุ่มน้ำชี**. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- พงษ์ทัช จิตวิบูลย์และปัญญา เทพสิงห์. (2560). **ประเพณีเซ็งเม้ง : คุณค่าที่มีต่อสังคมในเมืองหาดใหญ่**. วารสารมหาวิทยาลัยนครพนม. 7(1). 72-80.

- พงษ์ทัช จิตวิบูลย์. (2559). **ประเพณีเซ็งเม้ง : คุณค่าต่อสังคมท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงในเมืองหาดใหญ่**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนามนุษย์และสังคม. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- พรพรรณ จันทโรนานนท์. (2550). ชาวจีนในไทย. **วารสารศิลปวัฒนธรรม**. 29(2). 158-169.
- ภัทรภร สุวรรณจินดา และหลี่ เหวินเหลียง. (2559). **การปรับตัวทางวัฒนธรรมของคนไทยเชื้อสายจีน: กรณีศึกษาคนไทยเชื้อสายจีนย่านเยาวราช**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการพัฒนาสังคม. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- เรือนแก้ว ภัทรานุประวัติ. (2551). **ความต่อเนื่องและการเปลี่ยนแปลงของศาลเจ้าจีนในจังหวัดสมุทรสงคราม**. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย.
- วันดี สันติวุฒิเมธี. (2545). **กระบวนการสร้างอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของชาวไทยใหญ่ชายแดนไทย-พม่า : กรณีศึกษาหมู่บ้านเปียงหลวง อำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่**. วิทยานิพนธ์สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยมหาบัณฑิต (มานุษยวิทยา). คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุชาดา ตันตสุรฤกษ์. (2532). **โพยก๊วน : การส่งเงินกลับประเทศโดยชาวจีนโพ้นทะเลในประเทศไทย**. กรุงเทพมหานคร : สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Qin Hua. (2559). การศึกษาประเพณีสารทจีนของชาวไทยเชื้อสายจีนในเขตเทศบาลเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี. **วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา**. 24(45). 125-137.

9. คำขอบคุณ

การวิจัยครั้งนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยการให้ความช่วยเหลือแนะนำของ ดร.สมคิด สุขเอิบ อาจารย์ที่ปรึกษาที่ได้กรุณาที่ให้คำแนะนำข้อคิดเห็นตรวจสอบ และแก้ไขร่างวิทยานิพนธ์มาโดยตลอด ผู้เขียนจึงขอกราบขอบพระคุณไว้ ณ โอกาสนี้ ท้ายนี้ผู้เขียนขอโน้มรำลึกถึงอำนาจบารมีของพระผู้เป็นเจ้าของเจ้าและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายที่อยู่ในสากลโลก อันเป็นที่พึ่งให้ผู้เขียนมีสติปัญญาในการจัดทำงานวิจัยให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ผู้เขียนขอให้เป็นที่เวทิตาแต่บิดา มารดา ครอบครัวของผู้เขียน ตลอดจนผู้เขียนหนังสือและบทความต่างๆ ที่ให้ความรู้แก่ผู้เขียนจนสามารถให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยดี